УДК 37.015.311-028.16:376.68

О.М. Муравйова, ст. викл. *(ХДУХТ, Харків)*
І.О. Пузанова-Красікова, ст. викл. *(ХДУХТ, Харків)*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ВТОРИННОЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Проблема формування мовної особистості студента досліджується вітчизняними науковцями, виходячи з антропоцентричної обумовленості лінгводидактичних феноменів.

Теорія під назвою «лінгвоперсонологія» з'явилася наприкінці ХХ століття. Біля її витоків стояли Г.І. Богин та Ю.М. Караулов, які описали лінгводидактичну модель мовної особистості, що включає три рівні: 1) вербально-семантичний (лексикон); 2) лінгво-когнітивний (тезаурусний); 3) мотиваційний (прагматикон).

Викладання української мови як іноземної має спиратися на цю трирівневу модель. Ми представляємо її як горизонтальну систему координат, де кожен рівень одночасно «пронизує» всю особистість, проявляється в ній у вигляді мовної діяльності, незалежно від того, якою мовою здійснюється ця діяльність.

Визначаючи адекватне взаєморозуміння людей, що належать до різних культур, як релевантне, ми концентруємося на тому, що «лежить за мовою», – на формуванні вторинної картини світу і появі вторинної мовної особистості у специфічному етномовному просторі. Ю.М. Караулов визначає мовну особистість як «частину багатогранного розуміння уявлень особистості, що вміщає в себе і психолінгвістичний, і соціальний, і етнічний, і інші компоненти, але з огляду на мову, її дискурс».

Спираючись на це висловлювання, ми вважаємо, що основною метою викладача української для іноземців стає моделювання вторинної мовної особистості, яка володіє здатністю адекватно породжувати і вербалізувати смисли. В процесі засвоєння мовного матеріалу іноземні студенти вчаться компетенціям та механізмам, здатності конструювати відповідну ментальну модель, вербалізувати усвідомлено перероблену інформацію так, як це робить носій мови.

Антропоцентричний аспект визначає семантику викладання та надає різноманітні стратегії для планомірного форсування когнітивних процесів, що відповідають за логіку взаємодії мови та мислення.

Викладач знаходить можливість моделювати різні типи мовлення, інтерпретуючи мовні знаки, закладені в системі української мови. Визначаючи лінгвопсихологічні, когнітивні та соціальні особливості студента, викладач формує вторинну мовну особистість, яка самостійно вибудовує мовну картину світу. Цей процес неможливо здійснити без опори на рідну мову студентів. Реалізуючись у міжкультурному спілкуванні, категоріальні значення мають сугестивний вплив на вербальну активність, «перекодовуючи» сприйняття зовнішнього і внутрішнього світу з однієї поняттєвої системи в іншу.

Формування вторинної мовної особистості відбувається поетапно: спочатку йде формування семантичного ядра, потім – розширення семантичного поля, і, нарешті, формування асоціативних зв'язків. Найбільш ефективно воно відбувається, коли викладач використовує ментальні карти та різноманітний презентаційний матеріал.

Ми наголошуємо на необхідності формування такого типу мовної особистості, яка б в умовах глобального світу шанобливо ставилася до культур різних народів та могла б ефективно функціонувати у суспільстві з професійної точки зору. Тому у процесі навчання іноземців доцільно застосовувати метод тандемів – виконання спільних проектів з українськими студентами, під час якого не лише відбувається обмін знаннями та формуються компетентнісні складові, а й виховується особливий тип глобалізованої людини.

Представлена форма мовної роботи формує в іноземних студентів набір необхідних для іншомовної комунікації компетенцій і дає когнітивні підстави для творчого «перемикання» з процесу розуміння на процес узагальнення нової мовної реальності, що знаходить своє відображення у лінгвокомунікативній діяльності.

У процесі вивчення української мови як іноземної студенти та слухачі підготовчого відділення долучаються до скарбниці місцевої культури. Цілком очевидно, що це знання може стати найважливішим фактором зростання особистої конкурентоспроможності, професійного росту особистості, її розвитку та вдосконалення.

Антропоцентричний аспект у методиці навчання української як іноземної представляє взаємообумовлені складові лінгвістичної парадигми, надаючи нові інструменти для вивчення інтегративної природи психології людини, розкриваючи етнічні межі свідомості носіїв тієї чи іншої мови.